

Undervisning i kinesiska – en nordisk angelägenhet

Olle Linge

För varje år som går blir världen mindre och platser som förr var mycket avlägsna kommer allt närmare. Kina är inte längre ett land vi kan förpassa till ett exotiskt fjärran östern, utan istället något vi måste förhålla oss till mer direkt. Vi nordbor åker till Kina på semester och för att göra affärer, men kineserna kommer också allt oftare hit av olika skäl. Internet har krympt avstånden och den kinesiska världen finns idag bara några klick bort. Därför är kunskap om Kina och i kinesiska viktigare idag än någonsin tidigare.

Kinesiska är världens största språk sett till antalet modersmålstalare (Nationalencyklopedin, 2010). Det stämmer även om vi bara räknar rikskinesiskan, eller mandarin som den vanligen kallas, och exkluderar de andra kinesiska topolekterna såsom kantonesiska. Trots detta är mandarin mycket litet som skolspråk i de nordiska länderna och det är först under senare tid som det börjat växa i takt med att Kinas inflytande i världen blivit större.

För att hänga med i utvecklingen behöver vi bättre kunskap om både språk och kultur.

Kinesiska – ett exotiskt och användbart språk

Ibland hör jag argument om att kinesiska skulle vara så svårt att det är ett slöseri med tid att ha det som modernt språk i skolan. Går det verkligen att lära sig något användbart? Det är sant att det tar betydligt längre tid att lära sig kinesiska jämfört med till exempel tyska, speciellt när det gäller skriftspråket, men jag tror att hela resonemanget bygger på en märklig syn på språkfärdighet.

Det är inte så att språkkunskaper plötsligt går från att vara meningslösa till att vara nyttiga på

en viss nivå. Det kan vara guld värt att kunna hälsa på rätt sätt, presentera sig och ha grundläggande kännedom om kulturen. Eleverna måste inte kunna flytande mandarin för att det ska vara användbart. Om vi sätter ribban så högt skulle även de andra moderna språken få problem. Jag har läst sju år franska med goda betyg men kunde trots det knappt använda språket när jag gick ut gymnasiet. Mer är givetvis bättre, men också lite grann är nyttigt!

I våra styrdokument finns svårigheten att lära sig ett så främmande språk som kinesiska reglerad. Eleverna förväntas förvärva muntlig språkfärdighet i kinesiska hälften så fort som i de andra moderna språken, så att någon som läst exempelvis kinesiska steg 2 förväntas ha ungefär samma kunskaper som någon som läst spanska steg 1. Detta motsvarar språknivån A 1.2 i GERS (Gemensam europeisk referensram för språk). Eftersom de kinesiska skrivtecknen är många och svåra att lära sig är läs- och skrivfärdigheten ytterligare förskjutet; för att nå språknivån A 1.2 behöver eleverna nå kinesiska steg 4 (Skolverket, 2014).

Däremot är det sant att kinesiska har en exotisk prägel och att många elever också väljer det av den anledningen, kanske för att de fascinerats av de vackra skrivtecknen eller för att de helt enkelt vill prova något nytt. Att det ska vara praktiskt användbart kommer ibland i andra hand. Jag tycker inte att det är ett problem i sig att kinesiskan ses som exotisk, men det får naturligtvis inte komma i vägen för effektiv undervisning där eleverna lär sig att kommunicera på språket. Låt kinesiskan vara både exotisk och användbar!

Kinesiskan i Norden

I den här artikeln kommer jag att diskutera rikskinesiskan som skolspråk i de nordiska länderna med utgångspunkt i Sverige. Jag kommer att beskriva språkets situation i skolan idag och baserat på detta blicka framåt och diskutera några viktiga gemensamma problem och möjligheter. Det är intressant att diskutera detta ur ett nordiskt perspektiv eftersom vi har så mycket gemensamt, både vad gäller synen på språkstudier och kinesiskans utveckling som skolspråk.

Några av problemen som kinesiskan brottas med har uppkommit eftersom det är litet och relativt nytt i skolan. Genom att samarbeta med våra grannländer öppnas nya möjligheter att förbättra och stärka undervisningen både på högstadiet och gymnasiet. På konferensen *Språk så in i Norden* träffades lärare i kinesiska från Sverige, Norge, Danmark och Finland för att prata om språkets situation. Den här artikeln är tänkt att inte bara sammanfatta vårt samtal, utan också föra det vidare.

Undervisningens omfattning och form

Innan vi går in på olika problem och möjligheter är det på sin plats att säga något om omfattningen och formen av den undervisning som bedrivs. Det är mycket svårt att jämföra statistik både inom och mellan länderna eftersom den

samlas in på olika sätt och rapporteras olika beroende på utbildningsnivå och land. Till exempel rapporterar vi i Sverige antalet elever som går kurserna i mitten av oktober för högstadiet, men för gymnasiet rapporterar vi antalet avgångselever som har betyg i kinesiska. Eftersom mindre än en tredjedel av alla elever som går på gymnasiet tar examen ett givet år måste siffran multipliceras för att kunna jämföras med högstadiet. Ett annat problem är att ett litet språk som kinesiska ibland slås ihop med andra språk i den officiella statistiken och det är då svårt att få fram exakta siffror. Ta alltså siffrorna som följer med en rejäl nypa salt!

I Sverige läste i runda slängar 4000 elever någon form av kinesiska läsåret 2014-2015, varav uppskattningsvis två tredjedelar på gymnasiet. På högstadiet går det att läsa kinesiska dels som elevens val (steg 1), dels som språkval (steg 2). På gymnasiet går det i teorin att läsa upp till steg 7, men i praktiken är det mycket ovanligt att fortsätta förbi steg 3. Vill du ha en bättre bild av kinesiskans situation i Sverige rekommenderar jag antologin *Kinesiskan flyttar in – Nytt skolspråk i Sverige* (2015). Boken kan beställas kostnadsfritt på fba.uu.se/kinesiska (klicka på "Kinesiska i Sverige").

I Norge delas moderna språk in i tre nivåer, men än så länge finns bara kinesiska nivå ett och två. Eleverna kan välja att läsa nivå ett på motsvarande högstadiet och sedan nivå två på motsvarande gymnasiet, eller att läsa båda eller bara nivå ett på gymnasiet. Varje nivå omfattar cirka 225 timmar och kan på ett ungefär jämföras med två av våra steg. Totalt läste knappt 1000 elever kinesiska i Norge förra året, varav drygt hälften på gymnasiet.

I Danmark väljs språken ofta i ännu större block. Eleverna kan läsa kinesiska A, B eller C, där A innebär fyra timmar i veckan i tre år, B tre

timmar i veckan i två år och C två timmar i veckan i ett år. Totalt läste ungefär 1400 elever kinesiska på gymnasiet i Danmark förra året.

I Finland finns kinesiska som ett tillvalsspråk på gymnasiet, men det finns också ett antal grundskolor som erbjuder kinesiska i olika former. I den officiella statistiken är kinesiska sammanslaget med andra språk, men uppskattningsvis läste ungefär 900 elever kinesiska förra året, varav drygt hälften på gymnasiet.

Gemensamma problem och möjligheter

Gemensamt är alltså att kinesiskan är relativt nytt som skolspråk och betydligt mindre än de stora moderna språken. Antalet elever växer dock och i takt med detta också kravet på lärarutbildningar och fortbildning (vilket jag är ansvarig för på Fortbildningsavdelningen vid Uppsala universitet).

Förutom bristen på utbildade och behöriga lärare finns det flera andra problem som måste lösas om kinesiskan ska kunna fortsätta utvecklas som skolspråk. Ett vanligt problem är att lärare i kinesiska ofta har svårt att få bra anställningar och tvingas arbeta på flera olika skolor för att få ihop en heltidstjänst. Ett annat problem är att betygssystemen ibland missgynnar kinesiska och andra mindre språk. Till exempel ges i Sverige inga meritpoäng förrän steg 3, men det är långt ifrån säkert att den kursen ens finns att välja, och i Finland är kinesiskan inte med på avgångsprovet.

Kursplaner, prov och bedömning

En nyckel för att undervisning i kinesiska ska nå en jämn och hög nivå är att ämnet är reglerat och standardiserat på ett effektivt sätt. Detta

inkluderar bland annat kursplaner, nationella prov och bedömning.

I de nordiska länderna ser det olika ut. I Sverige och Danmark finns kursplaner speciellt utformade för kinesiska. Det är värt att påpeka att kinesiska är det enda moderna språk som har egna kursplaner i Sverige, trots att många av svårigheterna med att lära sig kinesiska också finns i andra språk, till exempel japanska. I Finland finns sedan i år nya kursplaner för asiatiska och afrikanska språk, där hänsyn tas till att mer främmande språk tar längre tid att lära sig. I Norge fungerar kinesiska på samma sätt som de övriga moderna språken, men hänsyn tas till språkens unika karaktär. Det betyder i praktiken att nivån på undervisningen anpassas till verkligheten i klassrummet; ingen förväntar sig att det går lika fort att lära sig kinesiska som det gör att lära sig tyska.

”Förutom bristen på utbildade och behöriga lärare finns det flera andra problem som måste lösas om kinesiskan ska kunna fortsätta utvecklas som skolspråk.”

Vad gäller bedömning och prov ligger vi i Sverige efter. I både Norge och Danmark finns nationella prov i kinesiska, vilket möjliggör nationella jämförelser och underlättar diskussionen om bedömning i allmänhet. I Norge görs digitaliserade stickprov av läs- och skrivförmåga som sedan rättas centralt. Resultatet påverkar inte elevernas betyg, utan samlas in för att kunna göra jämförelser mellan olika ämnen, skolor och så vidare. I Danmark gör alla som läser kinesiska avgångsprov, muntligt och/eller skriftligt. I Finland används studentexamen (avgångsprov från gymnasiet), men kinesiska finns inte med bland de främmande språken och testas därför inte.

I Sverige finns inget nationellt prov och det är därför svårt att säga något om hur mycket kine-

siska eleverna faktiskt kan. Baserat på egna erfarenheter och samtal med många lärare och elever vet jag dock att kunskapskraven kan tolkas mycket olika och att undervisningen är minst sagt varierad.

Läromedel, resurser och verktyg

Ett annat område där både problemen och möjligheterna för samarbete är stora är läromedel samt andra resurser och verktyg. Utbudet av läroböcker är litet och består bland annat av böcker översatta från andra språk, men naturligtvis också inhemskt producerat material. I Sverige har vi också problemet att det inte riktigt finns något läromedel som helt följer de kursplaner som kom 2014. Det skulle till exempel innebära att skrivning och läsning fördröjdes betydligt jämfört med de läromedel som finns på marknaden idag, något som många lärare inte är så förtjusta i.

Eftersom elever i Norden som lär sig kinesiska har liknande förutsättningar finns det ett stort utrymme för samarbete över gränserna. Svenskar kan tänkas göra ungefär samma grammatiska fel som danskar och vi tycker alla att det är svårt att lära oss skrivtecknen. Resurser, övningar och prov som fungerar i ett land fungerar förmodligen bra i de andra också. Detta är något som diskuterades på *Språk så in i Norden* och som förhoppningsvis kommer att kunna utvecklas mer framöver.

Mot en ljusare framtid

Jag tror att kinesiskan kommer att växa sig starkare som skolspråk i hela Norden, i alla fall i det långa perspektivet. Det finns givetvis många hinder som ett litet skolspråk som kinesiska måste övervinna, men språket har definitivt fått ett fotfäste i skolan. Just storleksproblemet kan

delvis avhjälpas genom att vi samarbetar bättre över gränserna och ser både problem och möjligheter som gemensamma istället för nationella eller individuella angelägenheter.

För att bidra till utvecklingen har jag startat en ny webbplats för lärare i kinesiska. Till en början kommer den att vara på svenska och samlar länkar, resurser och information om kinesiska riktade till lärare, men det finns förstås möjlighet till vidare utveckling. Om intresse finns kan översättning till kinesiska bli aktuell för att inkludera även de lärare som inte känner sig bekväma med att läsa på svenska, inklusive lärare i våra nordiska grannländer. Sidan hittar du på fba.uu.se/kinesiska; frågor och förslag mottages tack-samt!

”Resurser, övningar och prov som fungerar i ett land fungerar förmodligen bra i de andra också.”

Referenser:

Kinesiskan flyttar in: nytt skolspråk i Sverige (2015). Sahlberg, Hanna (red.). Fortbildningsavdelningen vid Uppsala universitet.

Nationalencyklopedin. 2010. *Världens 100 största språk 2010*. Länk: <http://www.ne.se/upplagsverk/figur/tabell/varldens-100-storsta-sprak-2010>

Skolverket. 2014. *Kommentarer till kinesiska 1-7*. Länk: http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.225318!/Menu/article/attachment/Kinesiska%20sju%20kurser%20kommentarer%20gymnasial%20utbildning%2013%20okt%202014.pdf

OLLE LINGE är projektledare för kinesiska på Fortbildningsavdelningen vid Uppsala universitet. Han har en lärarexamen i kinesiska och engelska, och har även bott många år i Taiwan, där han bland annat läst en master i att undervisa kinesiska som andraspråk. Han kan nås på olle.linge@fba.uu.se.

